

МІСЦЕ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ» У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ

THE PLACE OF THE EDUCATIONAL DISCIPLINE "SAFETY OF LIFE ACTIVITIES" IN THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF MATHEMATICS

Стаття присвячена визначенню місця освітньої компоненти ««Основи безпеки життєдіяльності та здоров'я людини» в процесі підготовки майбутніх учителів математики. Визначено її місце в навчальних планах та освітньо-професійних програмах різних педагогічних закладів вищої освіти, зокрема Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Мета вивчення навчальної дисципліни «Основи безпеки життєдіяльності та здоров'я людини» полягає у забезпеченні відповідним сучасним вимогам знань студентів про загальні закономірності виникнення і розвитку небезпек, надзвичайних ситуацій, їх властивостей, можливого впливу на життя і здоров'я людини та формування у майбутніх учителів необхідного у їх подальшій професійній діяльності рівня знань та умінь з правових і організаційних питань безпеки життєдіяльності, охорони праці та цивільної оборони, а також активної позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності життя та здоров'я людини.

З метою визначення ставлення здобувачів щодо змісту освітньої компоненти «Безпека життєдіяльності» та форм її організації навчання було проведено опитування серед здобувачів 1-4 курсів, в результаті якого отримали та проаналізували інформацію про самооцінку здобувачами своїх знань з безпеки життєдіяльності; бажання поглибити знання про правильність надання першої долікарської допомоги в різних ситуаціях, про законодавчо-нормативну базу України в галузі охорони праці, про основні засоби захисту населення у надзвичайних ситуаціях, про надзвичайні ситуації мирного часу, про природні та техногенні небезпеки.

Ключові слова: майбутні вчителі, безпека життєдіяльності, здоров'я людини, охорона

праці, цивільна оборона, педагогічний університет, опитування.

The article is devoted to determining the place of the educational component "Basics of life safety and human health" in the process of training future mathematics teachers. Its place has been determined in the curricula and educational and professional programs of various pedagogical institutions of higher education, in particular, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Volodymyr Vinnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University, Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, M. P. Drahomanov National Pedagogical University. The purpose of the study of the educational discipline "Fundamentals of life safety and human health" is to provide students with relevant modern knowledge of the general laws of the occurrence and development of hazards, emergency situations, their properties, possible impact on human life and health, and the formation of future teachers the level of knowledge and skills required in their further professional activity on legal and organizational issues of life safety, labor protection and civil defense, as well as an active position regarding the practical implementation of the principle of prioritizing human life and health.

In order to determine the attitude of the applicants regarding the content of the educational component "Life Safety" and the forms of its training organization, a survey was conducted among the applicants of the 1-4 courses, as a result of which information was obtained and analyzed about the applicants' self-assessment of their knowledge of life safety; the desire to deepen knowledge about the correctness of providing first aid in various situations, about the legislative and regulatory framework of Ukraine in the field of labor protection, about the basic means of protecting the population in emergency situations, about peacetime emergencies, about natural and man-made hazards.

Key words: future teachers, life safety, human health, labor protection, civil defense, pedagogical university, survey.

УДК 378.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/54.2.7>

Сухойваненко Л.Ф.,

канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри
фізико-математичної освіти
та інформатики
Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями.

У Конституції України зазначено, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» (стаття 3), «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей...» (стаття 27) [1].

Пандемія COVID-19 та війна-2022, їх негативний вплив на життя і здоров'я людини підкреслюють актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемі безпеки життєдіяльності присвятили навчальні посібники Атаманчук П. С., Желібо Є. П., Зацарний В. В., Зацарна О. В., Коновалов А. А. та інші. У наукових публікаціях проблему розглядають Горденко С. (*історія виникнення та еволюційний шлях безпеки життєдіяльності*), Запорожець О. І., Заплатинський В. М., Лазарюк В. (*особливості викладання дисципліни безпека життєдіяльності та основи охорони праці для іноземних студентів*), Чорна Т. М., Заєць В. А., Нецадим Л. П., Русаловський А. В., Слободян О. П. (*проблеми викладання дисциплін циклу безпеки*

життєдіяльності у вищих навчальних закладах) та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У зв'язку з подіями, які відбуваються в країні доцільно звертати увагу на пріоритетність вивчення тем навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» з урахуванням думки здобувачів вищої освіти.

Мета статті – визначити місце навчальної дисципліни «Основи безпеки життєдіяльності та здоров'я людини» в процесі підготовки майбутніх учителів математики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності» є складовою навчальних планів та освітньо-професійних програм підготовки майбутніх учителів.

Зазначимо, що мета вивчення навчальної дисципліни «Основи безпеки життєдіяльності та здоров'я людини» полягає у забезпеченні відповідним сучасним вимогам знань студентів про загальні закономірності виникнення і розвитку небезпек, надзвичайних ситуацій, їх властивостей, можливого впливу на життя і здоров'я людини та формування у майбутніх учителів необхідного у їх подальшій професійній діяльності рівня знань та умінь з правових і організаційних питань безпеки життєдіяльності, охорони праці та цивільної оборони, а також активної позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності життя та здоров'я людини.

Завдання навчальної дисципліни: 1) вивчення ідентифікації потенційної небезпеки; 2) визначення небезпечних, шкідливих та вражаючих факторів, що породжуються джерелами цих небезпек; 3) прогнозування можливості і наслідків впливу небезпечних та шкідливих факторів на організм людини; 4) використання нормативно-правової бази захисту особистості та навколишнього середовища, прав особи на працю, медичне забезпечення, захисту у надзвичайних ситуаціях тощо; 5) вивчення правових та організаційних основ охорони праці; 6) визначення основних завдань системи управління охороною праці на підприємстві; 7) вивчення порядку розслідувань та обліку професійних захворювань; 8) визначення фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії.

Проаналізуємо місце навчальної дисципліни в навчальних планах та освітньо-професійних програмах підготовки майбутніх учителів математики в педагогічних закладах вищої освіти.

Наприклад, у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка навчальна дисципліна «Основи безпеки життєдіяльності та здоров'я людини» (основи мед. знань, охорони праці, цивільний захист) належить до нормативних навчальних дисциплін циклу загальної підготовки. Освітня компонента вивчається в обсязі 3 кредитів (18 годин лекцій, 18 годин

практичних занять, 54 год – самостійна робота) [2].

У освітньо-професійній програмі «Середня освіта (Математика, Інформатика) Центрально-українського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка [4] наявна освітня компонента «Безпека життєдіяльності та охорони праці», що належить до циклу нормативних навчальних дисциплін циклу загальної підготовки (обсяг 3 кредити).

У освітній програмі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка [6] з поміж обов'язкових компонент загальної підготовки є «Безпекознавство», яке вивчається в обсязі 3 кредити.

У освітній програмі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка [5] до обов'язкових компонент освітньої програми належить освітня компонента «Культура безпеки» (3 кредити).

У навчальному плані НПУ ім. М. П. Драгоманова [3] не виокремлено початкової дисципліни «Безпека життєдіяльності», натомість в обов'язковій частині циклу загальної підготовки є освітня компонента «Культура здоров'я особистості», яка вивчається в 1-му семестрі в обсязі 3 кредитів (18 годин лекцій, 16 годин семінарських, 56 годин – самостійна робота).

Детальне порівняння змісту зазначених вище освітніх компонент ми не ставили за мету, дане питання потребує додаткового дослідження. Метою статті є вивчення місця освітньої компоненти «Безпека життєдіяльності» у підготовці майбутніх учителів математики та визначення ставлення здобувачів щодо змісту освітньої компоненти «Безпека життєдіяльності» та форм її організації навчання.

З метою визначення ставлення студентів щодо змістового наповнення освітньої компоненти було проведено опитування, в якому прийняли участь студенти 1-4 курсів Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, які ще не вивчали безпеку життєдіяльності в університеті. В опитувальнику були запитання наступного змісту:

1. На якому курсі ЗВО ви навчаєтесь?
2. Як би ви оцінили свій рівень знань з навчальної дисципліни «Основи безпеки життєдіяльності та здоров'я людини»?
3. З яких тем ви б хотіли поглибити свої знання з безпеки життєдіяльності?
4. З яких тем ви б хотіли поглибити свої знання з охорони праці та цивільної оборони?
5. Якій формі вивчення нового матеріалу ви віддаєте перевагу?
6. Яким формам контролю з безпеки життєдіяльності ви віддаєте перевагу?
7. Яку тему для навчального проєкту ви б обрали?

8. Які теми ви обов'язково хотіли б вивчити в межах курсу «Основи безпеки життєдіяльності та здоров'я людини»?

Цікавим виявився розподіл відповідей респондентів на питання 2 (рис. 1) та питання 8.

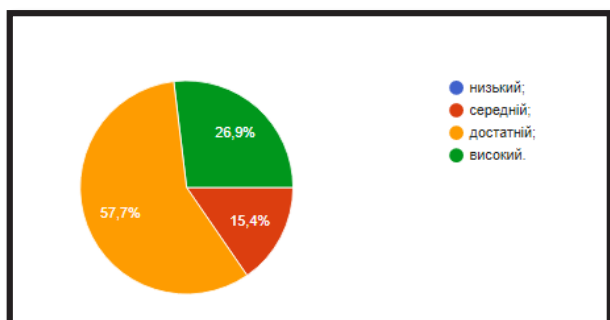

Рис. 1. Розподіл відповідей здобувачів на питання «Як би ви оцінили свій рівень знань з навчальної дисципліни «Основи безпеки життєдіяльності та здоров'я людини»?»

Більшість респондентів вважає свій рівень знань з безпеки життєдіяльності достатнім і водночас (враховуючи відповіді на питання 8) хоче розширити знання про:

- першу долікарську допомогу (19 %);
- першу медичну допомогу (7,7%);

- допомогу в надзвичайних ситуаціях (3,8 %);
- безпеку життєдіяльності у період воєнного часу (3,8 %);
- надзвичайні ситуації мирного часу (7,7%);
- надзвичайні ситуації воєнного часу (7,7%);
- підтримку психологічного стану під час надзвичайних ситуацій (3,8 %);
- психологічну та фізіологічну надійність людини (3,8 %);
- природні, техногенні, соціальні, політичні та комбіновані небезпеки (7,7%);
- безпеку життєдіяльності (3,8 %);
- сучасні засоби ураження (3,8 %);
- всі теми, вказані в питаннях вище (7,7%).

Окремої уваги заслуговує байдужість здобувачів, про що свідчать відповіді: «все одно» (3,8 %) та відсутність відповіді (11,5 %).

Про бажання знати та вміти надавати першу долікарську допомогу також свідчать відповіді респондентів на 3-тє питання (рис. 2).

Аналізуючи відповіді на питання 4 та питання 5 зазначимо, що здобувачі також висловлюють бажання поглибити знання про законодавчо-нормативну базу України в галузі охорони праці та основні способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях. З метою унаочнення результатів розподіл відповідей подано на рис. 3, рис. 4.

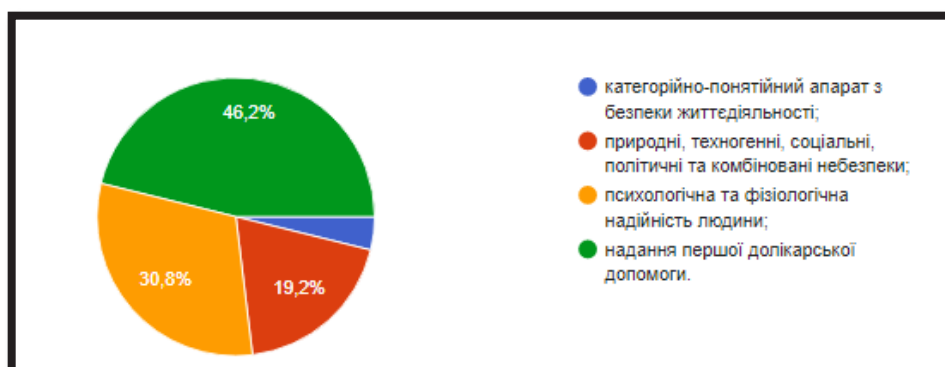

Рис. 2. Розподіл відповідей здобувачів на питання «З яких тем ви б хотіли поглибити свої знання з безпеки життєдіяльності?»

Рис. 3. Розподіл відповідей здобувачів на питання «З яких тем ви б хотіли поглибити свої знання з охорони праці?»

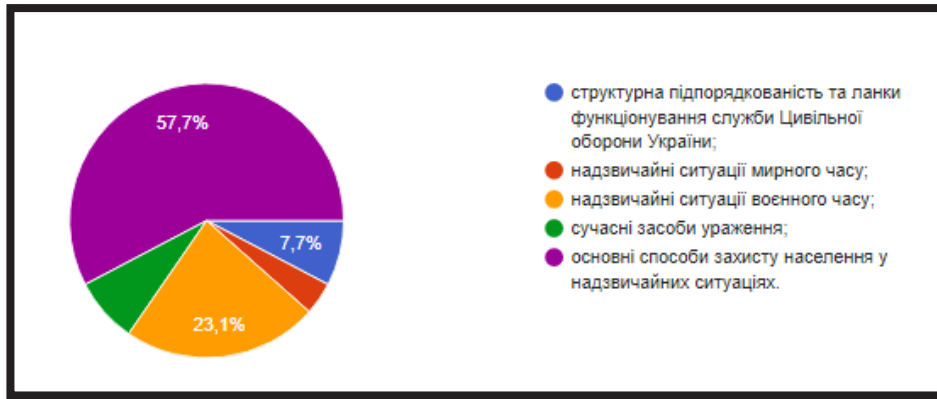

Рис. 4. Розподіл відповідей здобувачів на питання «З яких тем ви б хотіли поглибити свої знання з цивільної оборони?»

Рис. 5. Розподіл відповідей здобувачів на питання «Яку тему для навчально-проєкту ви б вибрали?»

Щодо форм організації аудиторних занять студенти віддають перевагу лекції з використанням відеоматеріалів (69,2%), з поміж форм контролю лідирує тестовий контроль (80,8%). Працювати над навчальними проєктами бажання виявили лише 3,8%. Розподіл відповідей про вибір тематики навчального проєкту за необхідності подано на рис. 5.

Висновки. Результати опитування будуть враховані в організації навчання та змістовому наповненні освітньої компоненти «Безпека життєдіяльності» у майбутніх учителів математики та інформатики, починаючи з 2-го семестру 2022-2023 навчального року.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Конституція України: станом на 25 грудня 2022 р.: відповідає офіційному тексту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Навчальний план підготовки бакалавра з галузі знань 01 Освіта за спеціальністю 014 Середня освіта предметною спеціальністю 014.04 Середня освіта (Математика). Освітня програма Середня освіта (Математика та інформатика). ГНПУ імені Олександра Довженка, 2021 рік. URL: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1JTaKSexbv7yYUSENfj7e>

[eMLJE2res2Mi/edit#gid=1156145271](https://docs.google.com/spreadsheets/d/1JTaKSexbv7yYUSENfj7e) (дата звернення: 25.12.2022).

3. Навчальний план підготовки бакалавра з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта предметної спеціальності 014.04 Математика. Освітньо-професійна програма Середня освіта (Математика). НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. URL: https://fmif.npu.edu.ua/images/NPU/Educational_Programmes/Bachelor/SE_Mathematics/%D0%9D%D0%9F_2022_014%D0%9C%D0%A1%D0%9E_%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B0.pdf (дата звернення: 25.12.2022).

4. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Математика, Інформатика) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (Математика). Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. 2021. URL: https://www.cuspu.edu.ua/images/download-files/OP_quality-education/bakalavr/%D0%9E%D0%9F_%D0%A1%D0%9E_%D0%9C%D0%B0%D1%82_%D0%86%D0%BD%D1%84._%D0%B1%D0%B0%D0%BA.pdf (дата звернення: 25.12.2022).

5. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Математика, Інформатика) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 середня освіта галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Тернопіль, 2022. Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. URL: https://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredytatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/bakalavr/fizmat/014.04_2022.pdf (дата звернення: 25.12.2022).

6. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Математика та інформатика)» першого

(бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта предметною спеціальністю 014.04 Середня освіта (Математика) галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка. Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. 2022. URL: <https://drive.google.com/file/d/1sgld30ZZCffUNQyIGrlz415IQn5X91Am/view> (дата звернення: 25.12.2022).